

töpuoli, johon on koottu käytännön ehdotuksia siitä, miten mallien tavoitteita voitaisiin edistää. Ehdotukset on testattu 925-projektin yhteistyöyrityksissä, joten on näyttöä siitä, että ne ainakin jossain yhteisöissä toimivat. Kirjoittajat muistuttavat, että työyhteisöt ovat erilaisia ja käytäntö, joka jossain toimii, voi jossain epäonnistua täysin.

Työkirjan hyödyt ovat ainakin itselleni ilmiselvät: se tarjoaa käytännön ratkaisumalleja ja työkaluja sekä ruohonjuurita-

son työntekijälle että työnantajalle työelämän haasteiden ratkaisemiseen. Suuri plussa ovat teoksessa viljeltävät ”mutku”-kappaleet. Kirjoittajat reagoivat siihen, mitä ennakoivat lukijan ajattelevan. ”Mutta sehän on niin vaikeaa” -ajatuksiin on tarjolla heti vastaukset ja vasta-vaatteen.

Jos Työkirjaa voi jostain kritisoida, niin sen jonkinasteisesta sekavuudesta. Sen jäsen-tely sopii hyvin kertalukemiseen, se on viihdyttävä ja visuaalinen. Työkirjaa käyttäisi kui-

tenkin mielellään nimensä mukaisesti *työkirjana*, hakuteokse-na. Yli 300-sivuisesta opuksesta on välillä hieman vaikea löytää kohtia, joiden tietää siellä olevan. Samasta asiasta puhutaan aivan eri puolilla kirjaa – hieman eri näkökulmasta. Asiasanahakemisto tai yksityiskohtaisempi sisällysluettelo ei olisi pa-hitteeksi.

Kaiken kaikkiaan voi sanoa, että Työkirja on jo parantanut omaa työhyvinvointiani vähintäänkin hiukkasen. Ja se on pal-jon sanottu.

Närpiön malli

SIMO MANNILA

Närpiö on keskikokoinen kunta ruotsinkielisellä Pohjanmaalla, jossa puhutaan omanlais-taan paikallismurretta. Siellä oli vuonna 2011 yhteensä 9 412 asukasta, joista vieraan kielen puhujia oli 741. Tämä suhde on samankaltainen kuin kantaväestön ja maahanmuuttajien suhde Suomen suurimmissa kau-pungeissa ja merkittävästi muun Pohjanmaan tason yläpuolella. Korsnäs, joka on kuitenkin neljä kertaa Närpiötä pienempi kunta, muistuttaa tosin tässä Närpiötä profiililtaan. Vieraan kiel-en puhujia on Närpiössä nykyään enemmän kuin suomen pu-hujia. Pinta-alaltaan Närpiö on suuri kunta, joka on syntynyt nyky muodossaan vuonna 1973 laa-jojen kuntainliitosten tuloksena.

Närpiö on tunnettu siitä, et-tä siellä maahanmuuttajat ovat töissä ja kotoutuminen onnistunutta. Mitä tämä tarkoittaa? Miten tähän on tultu? Siirtolaisuusinstituutti on tehnyt selvityksen maahanmuuttajista ja maahanmuuton kehityksestä Närpiössä, ns. Närpiön mallista. Tutkimus perustuu tilastoihin, haastatteluihin ja suullisiin tiedonantoihin. Haastateltuja oli 21 (elinkeinoelämän edusta-jia, kunnan työntekijöitä, maa-hanmuuttajia), ja tiedonantoja saatiin kahdeksalta henkilöltä. Tapahuneella kehityksellä on kulttuurisia, työvoimapoliittisia ja hallinnollisia syitä. Lisäksi se, keitä maahanmuuttajat ovat ja miten he toimivat, on vaikut-tanut merkittävästi tilanteeseen.

Markku Mattila & Krister Björklund
Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta
Närpiön malli
maahanmuuttajien kotouttamisessa
Siirtolaisuusinstituutin
Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia nro 5, 2013

Närpiöläisten vanha Amerikan-muutto on kirjoittajien mukaan tuonut ymmärrystä maahanmuuttoon – merkillistä vain on, että tällainen historiallinen muisti puuttuu suomenkieliseltä Pohjanmaalta, vaikka muuttoliike Amerikkaan oli sieltä yhtä vilkasta. Sen sijaan tuoreempi muuttoliike Ruot-siin 1960- ja 1970-luvuilla ohitetaan selvityksessä mielestä-

ni hiukan liian vähällä – tuolin ruotsalainen yhteiskunta kehittyi monikulttuurisemmaksi ja sieltäkin tuli ymmärrystä monikulttuurisessa yhteisössä elämiseen. Suomenruotsalaisten yleisesti todettu maahanmuuttomyönteisyys todetaan myös taustatekijänä, mutta sitäkin tärkeämpi taustatekijä lienee kaksinaisen toiseuden kokemus, joka liittyy paikallisen murteen erilaisuuteen. Mitä enemmän maahanmuuttajia tulee, sitä vähemmän närpiöläiset poikkeavat ”högsvenskan” puhujista: integraatio merkitsee kaikkien ymmärtämän yleiskielen leviämistä.

Paikallisen maanviljelijä- ja yrittäjäkulttuurin merkitys tuodaan selvityksessä hyvin esiin. Kansainvälisyys ja paikallisuus ovat yhdistyneet siinä jo vanhastaan. Tomaatinviljelyn aloitti Valdemar Mattfolk vuonna 1916 Amerikasta palattuaan. Uno ja Georg Lassfolk aloittivat tuotannon todellisessa kaupallisessa mittakaavassa Venäjän-kokemustensa perusteella 1920-luvulla. Närpiön maahanmuuttopolitiikka on perustunut työvoiman tarpeeseen, ja yritys-elämä on ollut aktiivisesti mukana toiminnassa alusta lähtien. Haastatellun maahanmuuttajan sanoin: ”Kun alussa asuin toisella paikkakunnalla, toimeentulotuki oli itsestäänselvyys. Närpiössä on toisin, täällä käydään töissä. Ei tule mieleenkään hakea toimeentulotukea, ettei tarvitsisi tehdä töitä. (...) Työnteko on sen verran itsenäisyys, että olen joutunut joillekin maahanmuuttajille selittämään, mikä sosiaalitoimisto on.” Keskeiset toimialat Närpiössä ovat kasvihuoneviljely, turkistarhaus ja erilaiset metallityöt. Paikalliset työnantajat ovat

siis tarvinneet työntekijöitä, joita ei ole saatu esimerkiksi suomenkielisistä lähikunnista – kynnyskysymys lienee ollut, että Närpiössä tehdään työtä ruotsiksi.

Närpiön maahanmuuttajat olivat aluksi pakolaisia. Myöhemmin kunta ei ole ottanut enää pakolaisia, mutta tämän jälkeen sinne on muuttanut ensimmäisinä vuosina tulleiden sukulaisia ja perheenjäseniä. Tämä on hyvä esimerkki ketjumuutosta, jota meillä on melko vähän tutkittu. Närpiö on ottanut vastaan pakolaisia vain vuosina 1988, 1990–1997 ja 2001, ja asuntojen järjestäminen on ollut vastaanoton keskeisin ongelma. EU:n työmarkkinoiden vapautuminen on viime vuosina tuonut jonkin verran uusia maahanmuuttajia, joilla on mahdollisuus liikkua vapaasti maasta toiseen usein rekisteröitymättä, mutta heidän osuutensa on vielä vähäinen. Närpiön maahanmuuton historia osoittaa, että maahantulon perusteet ovat toissijaisia: humanitaariset perusteet ja työperusteiset intressit voivat yhtyä, kaikki haluavat tehdä työtä, ja näin tulee ollakin.

Bosnian ja serbokroatian puhujat olivat suurimmat vieraskieliset ryhmät Närpiössä vuonna 2011. Edelliseen kuului 239 ja jälkimmäiseen 121 henkilöä. Kyseessä on miltei sama kieli, ja näiden kahden ryhmän edustajat ymmärtävät toisiaan. Seuraavaksi suurin ryhmä oli vietnamin kieli, jonka puhujia oli 108. Ero tästä seuraavaan kieliryhmään eli venäjään on suuri: venäjää puhuvia on vain 46. Kaikkiaan paikkakunnalla asuu 35 eri kansallisuutta. Maahanmuuttajat, joista pääosa on työikäistä väestöä, ovat korjanneet Närpiön elatusuhdetta, mutta vaikutus ei ole ollut riittä-

vä. Paikkakunnan ikärakenne on silti huomattavan epäedullinen, ja niin ruotsinkielisten kuin suomenkielisten määrä on Närpiössä viime vuosikymmeninä alentunut.

Närpiön työmarkkinoista kasvihuoneviljely ja turkistarhaus ovat alun perin olleet kausiluonteisia toimialoja. Kasvihuoneviljelyssä kausiluonteisuus on kuitenkin vähentynyt melkoisesti, mutta vaikka ala on muuttunut käytännössä teolliseksi tuotannoksi, työpaikkojen määrä ei ole kuitenkaan alentunut. Närpiössä tuotetaan kaksi kolmasosaa Suomen tomaateista ja kolmannes kurkuista. Kasvihuoneyrityksiä oli vuonna 2011 peräti 209 ja viljeltyä pinta-alaa 86 hehtaaria. Kasvihuoneviljelyn työllistävän vaikutuksen on arvioitu olevan 1 200 henkeä, joskaan kaikki työpaiikat eivät ole Närpiössä. Vaikka pienimuotoisuus ei enää kuvaa koko yritystoimintaa, kyse on edelleen perheyrittäjäistä tai niiden yhteenliittymistä. Kasvihuonetyö on tyypillisesti sisääntuloammatti, johon helppo tulla – ja myös juuttua. Toisaalta työn kehitys ja työolojen parantuminen ovat tehneet siitä myös koko työuran kannalta aidon vaihtoehdon. Turkistarhauksen työllistävä vaikutus ei ole läheskään yhtä merkittävä.

Maahanmuuttajien valikoitumisella on myös ollut oma merkityksensä Närpiön mallin kehityksessä. Metalliteollisuuden on saatu pakolaisista ja heidän verkostoistaan ammattitaitoista työvoimaa. Entisen Jugoslavian alueelta tulleista monilla on ollut kokemusta Saksasta – pakolaisleireiltä tai muuten – ja he ovat oppineet jonkinlaisen saksan taidon perusteella suhteellisen helposti ruotsia.

Mutta mikä ”Närpiön malli” sitten on? Ehkä ei olekaan yhtä mallia vaan monia yhteistyömuotoja, jotka on saatu toimimaan. Työnantajien aktiivinen ja esimerkillinen toiminta on saanut tukea kunnalta, jonka toimintaa kehitettiin pakolaisten vastaanoton aikoihin, jolloin määrät olivat pieniä. Kun tulijoiden määrä 2000-luvulla kasvoi, tiedettiin jo, kuinka toimitaan. Paikkakunnan koko ja päättäjien asenne vaikuttivat: tulijat miellettiin uusiksi kuntalaisiksi eikä esimerkiksi vain tilapäiseksi työvoimaksi. Merkittäviä paikallisia konflikteja selvityksessä mainitaan vain yksi. Sosiaalinen kontrolli toimii, ja muuttajaryhmät, jotka ovat jo asettuneet paikkakunnalle, pitävät huolen siitä, että uudet tulijat eivät aiheuta ongelmia. Kyse on siis ”positiivisesta kehästä”, vaikka muutamia ongelmiaakin tulee esiin.

Selvityksessä todetaan muutamia erikoisia byrokratiakielemuroita. Työolupien käsittelyajat ovat pitkiä, usein 8–10 kuukautta. Työhön tulevilta vaadittava toimeentuloraja on niin korkea, että he eivät usein kykene tuomaan perhettään Suomeen – paitsi siinä tapauksessa, että molemmat puoliset saavat työtä, mikä taas voi olla vaikeata niin kieli- ja ammattitaitoon kuin kulttuuriinkin liittyvien syiden vuoksi. Jos tulotaso alentuu tilapäisestikin, uhkaa oleskeluluvan menetys; noin kahden ja puolen tuhannen euron raja on siinä määrin korkea, että monet kantasuomalaisetkin perheet jouduttaisiin poistamaan maasta, jos heidän kohdallaan käytettäisiin samaa kriteeriä. Tämä raja koskee käytännössä nimenomaan EU:n ulkopuolelta tulleita, joita Närpiöön muuttaneet usein ovat.

Toinen laajempi ongelma koskee selvityksen mukaan sitä, että pienen paikkakunnan työvoiman kysyntä on rajallista. Närpiön työpaikat vaativat tyypillisesti ammatillista osaamista, mutta korkeakoulutuksen saaneille töitä tarjolla on melko vähän. Kantaväestön ja maahanmuuttajien eriarvoisuus voi ilmetä vähitellen korkeampaan koulutukseen pääsyn ja hakeutumisen väestöryhmittäisinä eroina. Ruotsinkielisenä voi hakeutua työhön vain joillekin Suomen alueille. Alueellinen yhteistyö ja kielikysymykset vaikuttavat merkittävästi siihen, missä määrin koulutetut nuoret – keitä he sitten ovatkin – pysyvät paikkakunnalla ja vaikuttavat näin sen ja koko Pohjanmaan kehitykseen.

Vakuuttamisen historiaa

PEKKA WAHLSTEDT

Vakuutus ja vakuuttaminen ovat nykyihmiselle samanlainen selviö ja elämän suoja kuin vaatteet, ravinto ja koti. Vakuutuksia löytyykin kaikille elämänalueille asunnosta ja omaisuudesta terveyteen ja jopa kuolemaan asti. Harva kuitenkaan on pohtinut vakuutuksen olemusta syvemmin ja perehtynyt sen historiaan.

Tämän tekee väitöskirjassaan Jyri Liukko, joka käy läpi vakuutuksen historian ja lähökohdat. Vakuutuksen erot

taa esimerkiksi sosiaaliturvasta tai pankkilainoista se, että siinä kietoutuvat kiintoisalla tavalla yhteen julkinen valta ja yksityinen liiketalous, sosiaalinen ja yksilöllinen ajattelu. Tai tarkemmin sanoen, vakuutuksen historia on näiden kahden välistä dynaamista vuorovaikutusta, jossa ne muokkaavat ja kehittävät toisiaan.

Vakuuttaminen meidän tuntemassamme muodossa sai alkunsa 1800-luvulla. Tärkeä tekijä oli todennäköisyyslasken-

Jyri Liukko
Solidaarisuuskone
Elämän vakuuttaminen ja
vastuuajattelun muutos
Gaudeamus, 2013

nan ja tilastotieteen kehittymisen. Niiden avulla voitiin ennakoita riskejä ja laatia ennustuksia. Tähän liittyi myös se, että näitä riskejä ja onnettomuuksia ei voida laittaa yksilön vastuulle, vaan ne voivat kohdata ketnet tahansa milloin tahansa. Se-